

ספר

שולחן שמואל

שורשי הלכה וענפיה

אחרונים עד
אחרוני דורנו

מרוך השולחן ערוך והרמ"א

גמרא ראשונים

על סדר השולחן ערוך

איסור והיתר חלק ב
הלכות תערובות

- תערובות : סימנים צ"ח – קי"א.
- קונטרס הספקות.
- מאכלי עכו"ם: קי"ב – קי"ג, קטו, קכ-קכב.
- בנספחים נוספו עוד סימנים הקשורים לנושא:
 - (א). תערובת חמץ: סימנים – או"ח תמ"ז, וחלקים מאו"ח סימן תס"ז.
 - (ב). שכר של גויים – יו"ד סימנים: קי"ד.
 - (ג). הגעלת כלים בפסח – או"ח סימנים תנ"א, תנ"ב.

הספר מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה) עד תשובות אחרוני דורנו, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה.

בנוסף תמצא בספר **סיכום הסימן בסוף כל סימן** (דבר המקל מאוד בשעת החזרות) וכן שאלות ממבחי הרבנות והפניה לתשובות בגוף הספר, כן הרחבת הנושאים בעיונים שבסוף הספר.

ניתן לרכוש את הספר:

- (א). אצל המחבר (ירושלמי שמואל) פאלפון 054-8456-923. ע"י משלוח בדאר.
 - (ב). בכתובת: מעלות דפנה 133/3 ירושלים
- מחיר הספר 40 ₪. דמי משלוח 20 ₪. תשלום ע"י העברה בנקאית לאחר קבלת הספר בדאר.

S2079395@GMAIL.COM

תערובות

הקדמה (הרב יעקב יוסף זצ"ל)

החל, תמציות שיש בהם יין (חשש יין נסך), אבקות חלב גויים, חומרים משמרים שאינם כשרים, חומרי טעם וצבע, חומרים מיצבים ועוד רכיבים רבים בעייתיים.

דוגמאות: גלצרין - דבר שומני שפעמים עושים אותו משומן החי. **סכרין** - חומר שמשמשים בו לממתקים פעמים עושים אותו מלקטוזה שהוא חלבי. **בח"ל** מצוי מאוד שמורחים על הלחם שומן מהחי. **ישנם** דברים שמבריקים אותם, כגון אורז, תפוחים ועוד, יש חשש לשמן מהחי. **עיין** עוד בעיונים 9, עמ' - 491 בבעיות כשרות במוצרי מזון מתעשייה

בימנו תעשיית המזון התפתחה מאוד, וקשה לדעת מה מכיל מוצר פשוט שמגיע לשוק. למשל מיץ האשכוליות מכיל 39 רכיבים נוספים מלבד הפרי, והלחם מכיל כ-100 רכיבים בנוסף לקמח.

ואף על פי שבכל מוצר כתוב מה מכיל, עדיין הדבר לא פוטר את הבעיה, כיון שלפי החוק חייבים לכתוב כל רכיב שהוא 5% ומעלה, אבל פחות מכן אין חיוב רישום. ולכן אם מכיל המוצר איסור פחות מ-5% אין עדיין פי שישים והמוצר אסור.

חששות העיקריות בתעשייה הם עירוב שומן מן

סימן צוז: דין איסור שנתערב בהיתר ואופן ביטולו

ובו ט' סעיפים

(חולין: צז, צח, קת, קט ע"ז: סו, סז, עג. פסחים: מד. זבחים: עט)

הנושאים בסימן זה: <

- 22..... סעיף א: נאמנות קפילא
- 26..... סעיף ב1: נתערב מין במינו ונשפך
- 27..... סעיף ב2: מה נקרא מין במינו
- 28..... סעיף ב3: טעם כעיקר דאורייתא או דרבנן
- 30..... סעיף ב4: מין במינו ושאינו מינו
- 31..... סעיף ג: כשאינו יודע לשער אם היה שישים

- 32..... סעיף ד'1: משערים כנגד כל האיסור.....
- 34..... סעיף ד'2: אם מכיר האיסור צריך לסלקו, בטלה בשישים ונפלה לקדרה אחרת.....
- 35..... סעיף ה'1: האם אמרינן חנ"ן בטעם הבלוע.....
- 37..... סעיף ה'2: האם אמרינן חנ"ן בגוף הכלי.....
- 39..... סעיף ו'1: אף חצי כזית צריך ביטול בשישים.....
- 40..... סעיף ז'1: ביטול ביצת אפרוח בשישים ואחד.....
- 41..... סעיף ז'1: ביטול הכחל, וביטול שאר איסורים.....
- 42..... סעיף ז'2: דבר העשוי לטעמא.....
- 43..... סעיף ט'1: איסור מצטרף להיתר.....
- 45..... סעיף ט'2: האם בשר מצטרף להיתר לבטל הגבינה.....

סעיף א': נאמנות קפילא

סעיף א': א' איסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו, כגון חלב שנתערב בבשר - יטעמנו נכרי, אם אומר שאין בו טעם חלב או שאומר שיש בו טעם אלא שהוא פגום, מותר. והוא שלא יהא סופו להשבית. וצריך שלא ידע שסומכין עליו. ב' ואם אין שם עובד כוכבים לטועמו, משערינן בס'. וכן אם הוא מין במינו, כיון דליכא למיקם אטעמא - משערים בס'. ג' (ואין נוהגים עכשיו לסמוך על עו"ג, ומשערינן הכל בס') (באגור ותשובת מהר"מ פדואה סימן ע"ט ושאר אחרונים).

תומו. אמור רבנן בטעמא - בכמה מקומות ששינינו בנותן טעם. ואמור רבנן בקפילא - כדאמר רבי יוחנן. ואמור רבנן בשישים - בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סט) פסקינן הלכתא בכל איסורין שבתורה בין בשר בחלב ובין שאר איסורין בשישים.

מין בשאינו מינו - שהאדם יכול להבחין טעמו ושניהם של היתר שיכול בן ברית לטעמו כגון תרומה וחולין. **בטעמא** - יטעימנו כהן אם אין תרומה נותנת טעם בחולין יאכל התבשיל אף לזרים. **דאיסורא** - כגון בשר בחלב שאין בן ברית יכול לטעמו סמכין אקפילא. **ומין במינו** - בין דהיתרא ובין דאיסורא דליכא להבחין טעמו. **מין בשאינו מינו דאיסורא וליכא קפילא** - עובד כוכבים דליטעמיה משערינן בשישים. עיין עוד עיונים - 9, עמ' - 491.

טעמימת גדי לידע אים יש בו טעם

❖ שורשי הלכה

א' חולין (צ): אמר רבי יוחנן: סמכין אקפילא ארמאה.

אמר רבא: אמור רבנן: בטעמא, ואמור רבנן: בקפילא, ואמור רבנן: בשישים. **הלכך:** מין בשאינו מינו דהיתרא - בטעמא, דאיסורא - בקפילא, ומין במינו דליכא למיקם אטעמא, אי נמי מין בשאינו מינו דאיסורא דליכא קפילא - בשישים.

פרש"י: ליטעמיה קפילא - נחתום עובד כוכבים ואשמועינן דמותר לסמוך עליו לפי

גדר נאמנות קפילא

● **רש"י** – בעי תרת: גם אומן וגם מסיח לפי תומו. **כ"ד** הטור.

● **תוס'** – מספיק שהוא קפילא (אומן) ואז לא משקר שלא יפסיד אומנותו. **משמע** שאין צריך מסיח לפי תומו.

● **כ"כ** הר"ן – שאין צריך מסיח לפי תומו, אדרבא כשיודע שמקפידים בדבר לא מרע נפשיה. **כ"כ** רא"ה, ריטב"א.

[**לשיטה** זו דין קפילא הוא משום נאמנות שאינו משקר, ומספיק בקפילא ואין צריך מסיח לפי תומו].

● **רשב"א** (בחי'דושיו זצ.) – גוי נאמן בחד מתרת: או שהוא אומן או מסיח לפי תומו אף שאינו קפילא (שכל טעם שאינו נרגש לסתם בני אדם אינו טעם). **מכל מקום** לכתחילה יש להחמיר כרש"י, דבעינן תרת.

● **רמב"ם** – טועם גוי וסומכים עליו. **משמע** שאין צריך לא קפילא ולא מסיח לפי תומו.

● **כ"כ** ב"י – הרמב"ם סומך על הגוי אף שאינו קפילא.

● **בדעת הרא"ש** ישנה מחלוקת:

● **ב"י** – צריך מסיח לפי תומו, אבל לעניין קפילא אינו מוכרח אם צריך.

● **ט"ז** – צריך גם קפילא שהרי כתב "נחתום גוי" ונחתום הוא קפילא (וכשיטת רש"י).

טעמו של רש"י דבעינן תרת

● **לבוש** – צריך מסיח לפי תומו לעניין נאמנות, וצריך קפילא שיהא אומן בטעימה, שלא סמכו אלא על חיק אומן.

● **תפארת יעקב** – שניהם משום נאמנות, שמסיח לפי תומו לבד אינו מספיק אלא בצירוף קפילא שאינו מרע נפשיה.

סיכום: מה צריך כדי שיהא הגוי יהא נאמן

מתי גוי נאמן בטעימה?	האם צריך קפילא	האם צריך מסיח לפי תומו
רש"י	צריך	צריך
תוס'	צריך	לא צריך
רשב"א או	לא צריך	צריך
או	צריך	לא צריך
רמב"ם	לא צריך	לא צריך

● **רש"י**: ונראה לי שמאחר שהרמב"ם מקיל בדבר יש לסמוך על סברת התוספות והרשב"א והר"ן דלא מצרכי בקפילא שיהא מסיח לפי תומו. **ובנכרי** דלאו קפילא סמכינן ארמב"ם והרשב"א דשרו ביה והרא"ש לא אשכחן דפליג, **ומיהו** נראה שצריך שיהיה מסיח לפי תומו כיון דלאו קפילא הוא (ראה שורשי הלכה כמי פסק מרן).

● **רש"י** (א): **ובאגור כתב** – לא ראיתי ולא שמעתי בשום מדינה נוהגין שיהיו מטעימים קפילא, אלא משערין הכל בשישים.

מתי סומכים על קפילא להתיר

● **רש"י** – דווקא כשיש טעימת קפילא וגם יש שישים, דבלא קפילא אין להתיר בשישים, אלא אם כן מין במינו שלא שייך טעימה, או כשאין קפילא.

● **מכל מקום הראשונים** (תוס', רשב"א והר"ן) חלקו על רש"י.

● **רמב"ן** – מחלק,

● **כשנתערב** ציר האיסור שאז צריך לשער בטעמו מהני קפילא אף שאין שישים כנגד גוף האיסור, **אבל** כשגוף האיסור מעורב וצריך שישים לבטלו לא סומכים על קפילא בפחות משישים, אבל בשישים סגי ואין צריך לחזר אחר קפילא. **כ"ד** הרשב"א והר"ן.

● **ר"י** – בכל עניין סומכים על קפילא אף בפחות משישים, וכשיש שישים אין צריך קפילא אפילו הוא לפנינו. **כ"כ** הטור בדעת הרא"ש.

● **ב"י בדעת הרמב"ם** – כל שאפשר לעמוד על טעמו, כגון מין בשאינו מינו אין להתיר אלא ע"י קפילא, **ואם** אמר שיש טעם אף שיש יותר משישים – אסור. **ואם** אמר שאין בו טעם אף בפחות משישים מותר. **ולא** אמרו לשער בשישים רק כשאי אפשר בטעימה (מין במינו, או שאין שם גוי).

● **שו"ע פסק**: **איסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו, כגון חלב שנתערב בבשר - יטעמנו נכרי, אם אומר שאין בו טעם חלב או שאומר שיש בו טעם אלא שהוא פגום, מותר. והוא שלא יהא סופו להשבית. וצריך שלא**

טעימה. כן דעת מרן (שהרי אפילו בטעימת גוי מתיר). כ"כ פר"ח, פרי תואר ועוד פוסקים. כ"ד מרן (צו, א).

מיהו חוות דעת (ביאורים ב) – י"א שאין לסמוך האידנא על טעימת ישראל ולעולם צריך שישים. כ"כ פרי העץ, וכ"ד העט"ז.

כנסת הגדולה (ב): אם עבר ישראל וטעם בתערובת איסור (כגון בבשר וחלב) בדיעבד סומכים עליו. כ"כ מנחת יעקב וערך השלחן.

אבל בית הלל (א) – אין לסמוך עליו אפילו בדיעבד.

סעיף ב: נתערב מין במינו ונשפך

סעיף ב חלק ו: **אם נתערב מין במינו ונשפך, בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, אם נודע שהיה רובו היתר - מותר. ואם לא נודע שהיה רובו היתר, אסור...**

הנושאים שבסעיף זה:

סעיף ב:	[א]. נתערב מין במינו ונשפך חלק.
סעיף ב:	[ב]. לפי מה נקבע אם הוא מין במינו.
סעיף ב:	[ג]. טעם בעיקר.
סעיף ב:	[ד]. נתערב מין במינו ובשאינו מינו.

כדלקמן:

בטל ברוב, ומדרבנן בשישים. כ"פ רא"ש, ר"ן בדעת הר"ף, רמב"ם, רשב"א, ריב"ש.

טעמו של ר"ת:

א. הלכה כר' יוחנן כשחולק על רב ושמואל (ע"ז עג).
ב. גם ריב"ל (חולין צח). פסק כרבי יוחנן שמין במינו בשישים.

ג. מה שאבוי ורבא פסקו במשהו, הני מילי ביין נסך וטבל שהם חמורים, אבל בשאר איסורים יודו שהוא בשישים.

ד. רש"י עצמו (ע"ז סו). פסק כרבי יוחנן. [

✓רשב"א (ת"ה ב"ד, ש"א, יא): כיון שקי"ל כר"ת שמין במינו בטל ברוב מהתורה ורק מדרבנן צריך שישים. אם תבשיל של מין במינו נשפך שאי אפשר לשער אם היה שישים, אם היה בודאי רוב (שאז האיסור רק מדרבנן) יש להתיר דהוי ספק דרבנן ולקולא. כ"כ אורחות חיים בדעת הר"ף.

אבל לפי רש"י – אינו בטל כלל.

שו"ע פסק כרשב"א: **אם נתערב מין במינו ונשפך, בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, אם נודע שהיה רובו היתר - מותר. ואם לא נודע שהיה רובו היתר, אסור** (ע"פ פסק ר"ת).

[א]. נתערב מין במינו ונשפך

חלק

חולין (קט): מין במינו: ר' יהודה ס"ל – שאינו בטל. **ורבנן** – מין במינו בטל.

וכן **נחלקו האמוראים** (ע"ז עג):

רב ושמואל - ס"ל שמין במינו אוסר במשהו. מין בשאינו מינו בשישים.

✓ר' יוחנן ור"ל - ס"ל שבכל גוונא בטל בשישים.

ובעבודה זרה (סו): משמע שאבוי ורבא פסקו כרבי יהודה, שמין במינו במשהו.

להלכה

• **רש"י** – פסק כרבי יהודה, מין במינו במשהו (שאינו בטל).

[טעמו של רש"י:

א, גם רבי פסק כרבי יהודה במשהו.

ב. גם רב ושמואל (ע"ז עג) פסקו מין במינו במשהו.

ג. גם רבא ואבוי (ע"ז עג) פסקו במשהו. [

• **✓זור"ת** - פסק כרבנן, מין במינו מהתורה

❖ ענפי הלכה

"נתערב מין במינו ונשפך"

א. **ביארו הט"ז** (ג) **והש"ך** (ו): אף שמין באינו מינו טעם כעיקר דאורייתא (כדלקמן^ב), כלומר כשאין שישים אסור מהתורה, מין במינו כיון שהטעם לא ניכר

מהתורה בטל ברוב, אלא שחכמים הצריכו בשישים. ולכן בנשפך אם ברור שהיה רוב (שישים צריך רק מדרבנן) הוי ספק דרבנן לקולא. **כ"כ** פר"ח.

[**כף החיים**: לשיטת רש"י הפוך, כיון דס"ל טעם כעיקר כמדרבנן, לכן מין בשאינו מינו צריך שישים הוא רק מדרבנן וספקו לקולא, ובמין במינו שלא בטל כלל ספקו לחומרא.]

סעיף ב: מה נקרא מין במינו

סעיף ב חלק 2: **הגה:** ולענין מין במינו אזלינן בתר שמא, אם הוא שזה הוי מין במינו. אבל לא אזלינן בתר טעמא אם הוא שזה הוי מין במינו. **ל"ט**...

מינים הם, שומן של הלב ושל הדקין מיקרי חלב. וחלב פרה ורחל מין אחד הוא, ושומן של צלעות וחזה ואליה ושומן הירך בשר שמן הוא ומיקרי בשר ולא חלב. וכבש ואיל מין במינו הוא. אבל ביצים של עוף זה בביצים של עוף זה הם מין במינו. מאור זרוע (ע"ז סי' רנג). **כ"כ** אגור (סי' אלף רסו).

ד"מ (ה) **בשם או"ה** (כ"ג, יז): והני מילי כשהן שלמים אבל חתוכים, הכל מיקרי חתיכות, חתיכות דג או חתיכות עוף. נראה מדבריו דסבירא ליה דבכי האי גוונא הוי מין במינו דבתר שמא אזלינן הואיל וכולהו מיקרי חתיכות דג או עוף אם כן שמן שוה. ואין דבריו נראין דאין זה שם העצם שנגלך אחריו לעניין מין במינו.

כ"פ הרמ"א:^ב ולענין מין במינו אזלינן בתר שמא, אם הוא שזה הוי מין במינו. אבל לא אזלינן בתר טעמא אם הוא שזה הוי מין במינו.

❖ ענפי הלכה

ב. "אזלינן בתר שמא"

והש"ך (ו): **חולק** על הרמ"א, דברים שאיסורם משום נתינת טעם (איסורים הבטלים בשישים) הולכים לפי הטעם, ודברים שאין איסורם בגלל נתינת טעם (כגון מין במינו שאינו בטל, או טבל, יין נסך וכיוצא)

[ב]. לפי מה נקבע אם הוא

מין במינו או אינו במינו?

ע"ז (סו.): **חמרא** (יין) עתיקא בענבי - דברי הכל בנותן טעם.

חמרא חדתא בענבי:

אביי אמר: במשהו. בתר טעמא אזלינן, אידי ואידי חד טעמא הוא, דהוה ליה מין במינו, ומין במינו במשהו.

^ב**ורבא** אמר: בנותן טעם. בתר שמא אזלינן, והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד, וה"ל מין בשאינו מינו, ומין בשאינו מינו בנותן טעם.

פרש"י: **חמרא עתיקא** - טעמו ניכר בענבים. **חמרא חדתא** - בנותן טעם וכל היכא דאיתמר נותן טעם ואין טעמו ניכר הוה שיעורא בשישים.

וקי"ל אביי ורבא הלכה כרבא.

ב"י: מצאתי כתוב (מרדכי פרק כ"ה סימן תש): כיון דקי"ל כרבא דאזלינן בתר שמא, **כבד** ובשר שני מינים הם כדאמרינן (נדריס נד): הנודר מן הבשר מותר בכבד. **ובשר** עוף ובשר בהמה שני מינים הם. **חמרא חדתא** ועינבי שני מינים הם, **שאור** ועיסה שני מינים הם, **איל** ושור ועז שלשה מינים הם, **וכן** מיני דגים ועופות שחלוקות בשמן שני מינים הם. **חלב** ובשר שני

קונטרס ספק ספיקא

הנושאים בסימן זה: <

266	קונטרס ספק ספיקא.....
266	הקדמה.....
266	כללי ספק ספיקא מהש"ך.....
273	כללי ספק ספיקא נוספים.....
275	קונטרס הכללים.....
275	כללי הפסד מרובה.....
276	כללי מרן בשו"ע.....
278	כללי ספק ברכות.....

ספק ספיקא

הקדמה

טעם להיתר ס"ס

- לפי רשב"א – ס"ס מותר, כיון שיש רוב היתר. בספק ראשון הוי שקול (50% היתר) בספק שני יש כבר רוב היתר, ולכן מותר.
- לפי הרמב"ם – כיון שספק דאורייתא לחומרא מדרבנן, אחר הספק הראשון הוי ספק דרבנן לקולא (ואין צריך לטעם רוב).

ספק דאורייתא לחומרא

- רש"י – ספק דאורייתא לחומרא מהתורה. כ"פ תוס', רשב"א, רא"ה, הר"ן, חקרי לב, ערך השלחן.
- רמב"ם – ספק דאורייתא לחומרא מדרבנן. כ"פ ראב"ד, פר"ח.

כללי ספק ספיקא מהש"ך

שיש ס"ס להתיר (שמא – חתיכה זו מותרת, ושמא – לא זו שהיתה בספק), עם כל זאת אסור. טעמו: לפי הב"י כיון שספק ראשון בגופו וספק שני בתערובתו, ולפי הרמ"א כיון שספק ראשון

ספק בגופו וספק בתערובות

[א]. פסק הש"ך: דבר חשוב שאינו בטל והוא ספק איסור תורה שנתערב באחרות, אף

דאורייתא.

והוסיף הש"ך: אף שלא נודע האיסור עד אחר שנתערב אסור (כדעת הרמ"א), **אבל דעת הב"י** להתיר כשלא נודע האיסור עד אחר התערובת.

לכ"ע ספק איסור שנפל לשתי תערובות בזה אחר זה מותר מס"ס, כיון שהספק בתערובת ראשונה אינה מהתורה וגם שני הספקות בגוף אחד ובעניין אחד.

[סיכום: ג' מחלוקות, ספק בגופו ספק בתערובת.

א. איסור דרבנן שיש לו עיקר מהתורה **ש"ך** – לא אמרינן ס"ס בספק בגופו וספק בתערובתו. **כ"כ** פר"ח בדעת מרן, שפתי דעת, זבחי צדק. **הרמ"א** – אמרינן.

ב. איסור דרבנן שאין לו עיקר מהתורה **ש"ך** – עושים ס"ס, ספק בגופו ספק בתערובתו. **כ"כ** פר"ח, נקודות הכסף, שפתי דעת זבחי צדק. **ט"ז** (יד) – לא עושים ס"ס.

ג. ספק בגופו וספק בתערובות כשלא נודע האיסור עד אחר התערובת:

ב"י (סימן נז בשם מצאתי כתוב) – עושים ס"ס, כ"כ אוהל יוסף בדעת מרן, הב"ח בדעת הרשב"א.

ש"ך בדעת הרמ"א – לא עושים. **כ"כ** תורת חטאת, ט"ז, פר"ח.]

[ג]. הש"ך: וכן ביצה שנמצאת בתרנגולת בקליפתה ואירע ספק טרפות בקרוב (תוך כ"ד שעות) ונתערבה אפילו באלף כולן אסורות.

[ביאור: אם העוף נטרף קודם שהיתה לביצה קליפה - הביצה אסורה, ואם נטרפה אחר שהיתה לביצה קליפה - הביצה מותרת. וכאן יש ספק. ואף שיש כאן ס"ס: שמא - אין כאן טרפות כלל בעוף. ושמא - נטרף העוף אחר שהיתה הביצה בקליפתה שאינה טריפה. ועוד שיש על כל ביצה מהתערובת שמא אינה מהספק, עם כל זאת אסור.]

טעם שאסור:

א. בספק איסור תורה לא אמרינן ס"ס (כמ"ש הרמ"א ק', ט).

ב. אין הספקות מעניין אחד (אחד בעוף ואחד בביצה), ובגוף אחד (שכל שהספקות ניתנות להפרדה, שנולדו בזה אחר זה, שתחילה ספק על העוף, ואחר כך ספק על הביצה). ולכן לא אמרינן ס"ס.

[ג]. מבאר הש"ך: למה אף שנתערבה באלף אינה בטלה (הרי יש ספק שלישי)? ו"ל כיון שס"ס הקודם לא נחשב ס"ס, ממילא אף שנתערב, עדיין אסור (שעדיין נשאר ספק בגופו ספק

בתערובתו שאסור).

הקשה שפתי דעת (ס"ס ג): הא דאסרינן ספק בגופו ספק בתערובתו שתי ספקות הקודמים הוו רק מדרבנן, ואם כן בספק שלישי הוי ספק דרבנן לקולא? כן הקשו צמח צדק ויד יהודה.

ותירץ יד יהודה - מה שמקלים בדרבנן היינו דווקא שעיקרו מדרבנן (כגון גבינות הגויים), אבל דבר שעיקרו מהתורה (כגון טריפה) אף שבס"ס הותר מתורה אין מקלים בתערובת.

[ד-ה]. הש"ך הביא מאו"ה: דווקא כשיש ודאי טריפה (דוגמאות [ב], [ג]), או שיש ספק אם היא כשרה. **אבל** כשיש ב' תרנגולות אחת כשרה ואחת ספק טריפה - מותר אפילו בלא תערובת, מס"ס: שמא - הביצה מהכשרה, ושמא - הספק אינו טריפה.

טעם החילוק: ספק טריפה שנתערבה כולן אסורות לפי שאין הספקות מעניין אחד ולא בגוף אחד, ואי אפשר להתחיל לומר שמא אין כאן איסור כלל, שהרי יש ודאי ספק טריפה אלא שדנים להתיר מס"ס, ואם כן התחלת ספק ראשון מהתורה. **מה** שאין כן כאן שאפשר להתחיל, שמא - מן הכשרה היא ואין כאן איסור כלל. ואז מהני ס"ס להתיר (כיון שאינו מתחיל משל התורה).

ביאר כלי השלחן עמ' תצא: הכל הולך לפי ההתחלה, **אם** יש ריעותא בהיתר הביצה מדאורייתא, אז הוי ספק דאורייתא ולא מהני ס"ס (אלא אם כן ס"ס טוב), **מה** שאין כן אם בהתחלה יש ספק אם יש בכלל איסור (ביצה בין ב' תרנגולות, אחת כשרה ואחת ספק טריפה) מהני ס"ס להתיר.]

[ד]. הש"ך: וכן שתי תרנגולות אחת כשרה ואחת ספק טריפה והטילו כל אחת ביצה, הרי אחת ודאי ספק טריפה - שניהן אסורות, ואף שיש ס"ס לכל אחת. שמא - היא מהכשרה, ושמא - הספק היא כשרה.

כלי השלחן (עמ' תצה) - טעמו, כמו ס"ה, שהרי יש כאן ודאי אחת ספק טריפה (ואם כן אי אפשר להתחיל שמא אין כלל טריפה כלל).

[ה]. הש"ך: וכן חתיכה שיש בה ספק, כגון ב' חנויות, באחת יש ספק טריפה, ובאחת כשרה, ונתערבו החנויות ונמצאת חתיכה לפנייהם (דלא הוי קבוע) ולא נודע מאיזה, אף שנודע הספק בחנות קודם שנמצאת החתיכה - החתיכה

סימן קכב: דין נותן טעם לפגם בכלים

ובו י"ב סעיפים
(ע"ז: סז, סח, עה. חולין: ו)

הנושאים בסימן זה: <

- 383..... סעיף א: נותן טעם לפגם מותר.....
 383..... סעיף ב: קדרה שאינה בת יומא הוי נותן טעם לפגם.....
 385..... סעיף ג: קדרה אינה בת יומא שלא הדיחה יפה. נותן טעם לפגם בחריף.....
 387..... סעיף ד: קדרה שבלועה מבשר וחלב וחימם בה מים.....
 389..... סעיף ה: איסור מועט שנבלע בכלי גדול.....
 389..... סעיף ו: סתם כלי עכו"ם.....
 392..... סעיף ז: סתם כלים של ישראל.....
 392..... סעיף זז: כלי איסור שנתערב באחרות.....
 393..... סעיף ט: לא יניח כליו אצל הגוי.....
 395..... סעיף י: שלח לגוי כלי עם אוכל ונשאר בהם קצת מהמאכל.....
 396..... סעיף יא: כלי סעודה של גוי שאומר שהם חדשים.....
 397..... סעיף יב: קערות הבאות מעבר לים.....

סעיף א: נותן טעם לפגם מותר

סעיף א: נותן טעם לפגם - מותר.

✦ שורשי הלכה

שם (סח:): אמר רבא, הלכתא: נותן טעם לפגם - מותר.

כ"פ שו"ע: נותן טעם לפגם - מותר.
כ"פ לעיל (יר"ד קג, א): כל דבר שטעמו פגום - אינו אוסר תערובתו.

ע"ז (סז): תניא: (דברים יד) "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך" - כל הראויה לגר קרויה נבלה, שאין ראויה לגר אינה קרויה נבלה.
פרש"י: שאינה ראויה לגר - שהסריחה, אלמא מדאפגים בטל איסורה.

סעיף ב: קדרה שאינה בת יומא הוי נותן טעם לפגם

סעיף ב: קדירה שאינה בת יומא, דהיינו ששהתה מעת לעת משנתבשל בה האיסור - הויא נותן טעם לפגם, ואפילו הכי אסרו חכמים לבשל בה, לכתחילה,

גזירה אטו בת יומא.

ב. בין שבלועה מאיסור ובא לבשל בה היתר, ובין שבלועה מחלב ובא לבשל בה בשר, או איפכא.

יומא, התבשיל מותר דהוי נותן טעם לפגם.

❖ שורשי הלכה

א. ע"ז (עה): אמר רב חייא בריה דרב הונא: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלאו נותן טעם לפגם הוא. **מכאן ואילך** לישתרי! גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא.

פרש"י: בת יומא - שבישל בה עובד כוכבים היום, אבל בישל בה אתמול כבר הפיג בה טעמו בלינת לילה ושוב כשפולטו בתבשיל אחר אינו אלא לפגם. **מכאן ואילך לישתרי** - אף לכתחילה.

🌀 הגדרת אינו בן יומו

• **תוס'** בשם רש"י ור"ת - לינת לילה בלא בישול מקרי אינו בן יומו. **כן דעת הר"ן.**

• **✓הגהות אשרי** (ע"ז פה, ט) בשם הרשב"ם - **מעט לעת בלא בישול. כ"כ ב"י** לדעת הרא"ש, כן נראה דעת התרומה (עה) והטור (קכא) בשם ר"י.

ב. רשב"א (הארוך והקצר ב"ד ש"ד לו): ואין חילוק בין אם היתה בלועה מאיסור נבלה ובין אם היא בלועה מחלב ובא לבשל בה בשר, או איפכא, שאע"פ שנפגמה הקדירה קודם שבא לידי בשר בחלב אסור לבשל בה לכתחילה.

כ"פ שו"ע: **א. קדירה שאינה בת יומא, דהיינו ששהתה מעט לעת משנתבשל בה האיסור - הויא נותן טעם לפגם, ואפילו הכי אסרו חכמים לבשל בה, לכתחילה, גזירה אטו בת יומא.**

והוסיף דברי הרשב"א: **ב. בין שבלועה מאיסור ובא לבשל בה היתר, ובין שבלועה מחלב ובא לבשל בה בשר, או איפכא.**

כ"פ שו"ע יו"ד (קג, ה): כל קדירה שאינה בת יומא חשיבה טעמה לפגם, ואינה אוסרת. ונקראת בת יומא כל זמן שלא שהתה מעט לעת אחר שנתבשל בה האיסור, וכיון שעבר עליה מעט לעת אחר שנתבשל בה האיסור אינה נקראת בת יומא. ואם בישל בה כשאינה בת

❖ ענפי הלכה

"ששהתה מעט לעת"

יביע אומר (יו"ד ז, י-ו): ואם יש ספק אם שהתה כ"ד שעות, אבל בודאי עבר עליה לינת לילה, התבשיל שבישל בה מותר בדיעבד מס"ס: שמא - עברו כ"ד שעות, ושמא - הלכה כר"ת שמספיק לינת לילה.

"אסרו חכמים לבשל בה"

כנסת הגדולה (ז): אפילו באיסור דרבנן אסור לבשל אף בקדירה שאינה בת יומא. **כ"כ** זבחי צדק (עיי' עוד פת"ש ס"ק ב).

זבחי צדק - ואם בישל בה במזיד התבשיל אסור מדין קנס. **כ"פ** יביע אומר (יו"ד ג, יד).

👁️ **להתיר כלי חרס שנאסר, בהפסד מרובה**

(לעיל סימן צג, א)

▪ **שו"ת דבר שמואל** (שיא) - יש להתיר אחר מעט לעת. **כ"כ** נחלת יעקב, מנחת יעקב (עיי' פת"ש קכב, ס"ק א).

▪ **מיהו שפתי דעת** (ג) - גם בהפסד מרובה אין להתיר, אלא אם כן בלע רק איסור דרבנן. **מכל מקום** אם יש צד נוסף להקל יש להתיר בהפסד מרובה אף באיסור דאורייתא.

▪ **כף החיים** (צג, ס"ק טו): כיון שיש מחלוקת בדבר, יש לצרף דעה המתירה כלי חרס בהגעלה ג"פ (ס"ס קי"ג) בהפסד מרובה אפילו איסור דאורייתא.

▪ **יחזה דעת** (ב, לב): דבר שיש בו מחלוקת אם הוא איסור - אין הבלוע בכלי נאסר, וכל שכן כשאינו בן יומו. ולכן כלי שבישלו בו אורז בפסח מותר להשתמש בכלי אף האוסרים אורז בפסח ואפילו בן יומו (כיון שיש מחלוקת אם האורז אסור).

כ"כ הרמ"א (סד, ט) - לעניין תֵּלֵב הדבוק בכרס.

עיונים תערובות

1. לערב איסור פגום שעל ידי עיבוד בתערובות נותן טעם לשבח (הרה"ג יעקב יוסף זצ"ל).

בתעשיות המזון מערבים לא פעם דבר האסור שנותן טעם לפגם, ועל ידי עיבוד המוצרים חוזר לתת טעם לשבח, ויש לדון מה הדין להלכה.

ראשית כמה דוגמאות:

- (א). 'טרטר' הוא יין יבש (כמו אבקה) מתורצת חו"ל (שיש בו חשש יין נסך) שמערבים בינות. כמות שהוא אינו ראוי לאכילה, אלא שאחר כך בתערובת בינות נותן טעם לשבח, האם יש לחוש ליין נסך.
- (ב) ג'לאטין, חומר הנעשה מעצמות שהוא חומר המעמיד, אבקת הג'לאטין אינה ראויה לאכילה, אבל בתערובת המאכלים נעשה ראוי לאכילה.
- (ג). אבקת חלב מחו"ל, אינו ראוי לאכילה כמות שהוא.
- (ד). מלח לימון, שיש בו תערובת חמץ, לעניין פסח. ויש עוד הרבה מאוד דוגמאות על אותו עיקרון.
- (ה). כדורים: פעמים מערבים בהם חומרים האסורים או חמץ שאינו ראוי לאכילה.
- (ו). אבקות שונות: כגון חומרי שימור, עיצוב וטעם למאכלים.
- (ז). צבעי מאכל: יש כיום בארצות הברית שעושים את צבע המאכל האדום מפשפשים (שמגדלים אותו במיוחד) שדם שלהם אדום עז. אלא שאינו ראוי לאכילה.

צדדים להיתר:

- שיטת חקרי לב: אף דבעינן פגום מתחילתו עד סופו (שם גמ), אבל דבר שהיה פגום והשתבח אחר כך אסור – הני מילי דבר שהשתבח מעצמו, אבל דבר ששיבחו ע"י עיבוד לא נאסר. כל הדוגמאות פעולת ההשבחה נעשות ע"י עיבוד בתערובת ולא מעצמו.
 - הגאון מרחשת: בדוגמאות הנ"ל הוי 'פנים חדשות', דהוי דבר חדש שאין בו איסור (אף שהיה מעיקרו איסור, עכשיו שהוא דבר אחר).
 - ויסודו מרבנו יונה: בהיתר אכילת המוסק, אף שמתחילה היה דם כבר נשתנה ויצא מתורת דם, וכמו איסור שנפל לדבש שמותר. כ"ד הרא"ש בתשובה (אף שבפסקיו בברכות סתר עצמו).
 - בדרך כלל כמות האיסור היא קטנה מאוד והאדם לא אוכל מהם כשיעור דהוי דרבנן.
 - בכדורים יש עוד קולות שהם לצורך חולה, ועוד שטעם נשאר פגום. ועוד שאינו דרך אכילה.
 - ספר ויאמר בועז ושלחנו של אברהם: המחלוקת כשנפגם לאדם וראוי עדיין לכלב, אבל אם נפסל גם לכלב לכ"ע מותר לאכול דבר שנפגם, דכיון שנפגם לגמרי הוי כעפרא בעלמא. לפי זה בחומרים הנ"ל אינם ראויים אף לכלב לפני שעירבום בתערובות.
- ולכן יש להתיר במקרים הנ"ל בעת הצורך.

2. פירות שנקטפו מהפרדסים והובאו לשוק, האם יש לחשוש לערלה כיון שיש מיעוט עצי ערלה, האם מקרי קבוע שאסור, או מקרי פריש דמותו (הרה"ג יעקב יוסף זצ"ל) ?

יש להתיר מכח כמה ספקות:

שאלות ממבחני הרבנות איסור והיתר

ניסן תשס"ה

8. בדיקת מאכל ע"י טעימה:

א. אדם המסופק בתבשיל שברשותו האם התערב בו איסור מסוים, האם מותר לו לטעמו כדי לבדוק האם התערב בו איסור זה (דין טעימה במקום איסור) (צח-א, ענפי הלכה, עמ' - 24).

ב. האם ניתן להסתמך על נכרי אומן שנתבקש לטעום תבשיל כדי לבדוק האם הוא מכיל איסור מסוים? (צח-א, ענפי הלכה, עמ' - 22).

ג. האם במקרים מסוימים ניתן לסמוך על טעימת ישראל? פרט (צח-א, ענפי הלכה, עמ' - 25). האם יש לחלק בין טעימה ע"י לחיכה בלשון לבין טעמה ממשית במאכל? (צח-א, ענפי הלכה, עמ' - 24).

9. דבר שיש לו מתירין:

א. מדוע אינו בטל? (קב-א, שורשי הלכה, רש"י, עמ' - 93).

ב. התערב מין בשאינו מינו ויש לו מתירין, האם בטל? באר (קב-א, הרמ"א, עמ' - 93, עיין ש"ך שם).

ג. כלי שנאסר מבליעת איסור, והתערב באחרים, האם בטל ברוב, הבא כמה טעמים מדוע לא נדון כלי זה כדבר שיש לו מתירין ע"י הגעלה, כיצד יש לפסוק לדינא בעניין זה? (קב-ג, עמ' - 98).

10. דין קבוע:

א. עשר חנויות אשר בכל אחת מהן שור אחד, ונמצא אחד מן הראשים טריפה ואין ידוע באיזו חנות הטריפה, האם הוא קבוע? פרט. (קי-ג, עמ' - 223).

ב. "פירש לפנינו" - מה דינו בקבוע דאורייתא ובקבוע דרבנן, פרט את שיטות הראשונים ומהי הנפק"מ ביניהם? (קי-ו, עמ' - 233).

ג. "קבוע למפרע" - מה דינו בקבוע מדאורייתא ובקבוע מדרבנן, הבא את שיטות הראשונים בזה (קי-ה, שורשי הלכה, עמ' - 229, עיין שורשי הלכה וענפי הלכה).

11. עובדים זרים הסועדים קשישים או חולים בביתם ועושים כל צרכיהם, האם יש לחוש בבישולם

לצורך החולה משום בישולי נכרים? פרט כמה היבטים בהתייחס לשיטות הראשונים, השו"ע ונושאי

כליו בהנ"ל. במקביל הצע פתרונות לבעיה מעשית זו (צדדים להקל: א). בישול בבית ישראל, קיג-א, עמ' - 304.

ב. סיוע ישראל בבישול, קיג-ז, עמ' - 314. ג. אם בישל ישראל קודם, כמאכל בן דרוסאי, קיג-ח, עמ' - 316. ד.

דבר שנאכל חי או שאינו עולה על שלחן מלכים, קיג-א, עמ' - 303).

ניתן לרכוש את הספר:

א. אצל המחבר (ירושלמי שמואל) פאלפון 054-8456-923. ע"י משלוח בדאר.

ב. בכתובת: מעלות דפנה 133/3 ירושלים

מחיר הספר 40 ₪. דמי משלוח 20 ₪. תשלום ע"י העברה בנקאית לאחר קבלת הספר בדאר.

S2079395@GMAIL.COM